

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Ilomantsin kunnanhallitus katsoo, että hankintalakiin esitetystä 10 %:n vähimmäisomistusvaatimuksesta tulee luopua tai vähimmillään säätää lakiin poikkeamismahdollisuus vähimmäisomistuksesta. Mikäli lakiin esitetty muutos etenee esitetyllä tavalla, tulee se vaikeuttamaan erityisesti pienten kuntien palvelujen järjestämistä sekä seutu- ja maakunnallista yhteistyötä. Pahimmillaan uudistuksella rikotaan toimivia yhteisesti rakennettuja toimintamalleja ja rakenteita. Esitetty hankintalain muutos ei tue hallitusohjelman tavoitetta yksityiskohtaisen normiohjauksen vähentämisestä.

Ilomantsin kunnassa lakimuutos tarkoittaisi ravinto- ja puhtauspalveluiden, jätehuollon, pesulapalvelujen, kirjasto-, ict- sekä taloushallinnon palveluiden uudelleen järjestämistä. Lakimuutoksella tulisi olemaan merkittäviä seurauksia myös kuntien varautumisen ja huoltovarmuuden näkökulmista, kun kunta lakisääteisten palvelujen järjestäjänä olisi riippuvainen markkinaehtoisista palveluista. Kunnan on tuotettava palveluita myös silloin, kun se ei ole yksityisen sektorin näkökulmasta kannattavaa.

Uudistuksella tavoitellut hyödyt jäävät epäselviksi ja ovat epäsuhdassa uudelleenjärjestämisen aiheuttamaan työhön ja kustannuksiin. Työryhmämietinnön valmistelun aikana ei ole riittävästi selvitetty esityksen talousvaikutuksia kuntiin ja muihin toimijoihin.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Illomantsin kunnanhallitus toteaa, että hallituksen tavoite markkinaehtoisen kilpailun edistämisestä on sinällään oikea ja kannatettava. Tavoitetta ei kuitenkaan saavuteta in house -sääntelyyn puuttumalla työryhmämietinnössä esitetyllä tavalla. Muutos saattaisi erityisesti pienet ja syrjäiset kunnat haastavaan tilanteeseen osaajapulan ja heikon markkinatilanteen vuoksi. Riski hintojen nousulle on todellinen, sillä uudistus kadottaisi sidosyksikköjen kautta saadut volyymiedut.

Esityksen mukaan lakimuutoksen pitäisi tulla voimaan vuoden 2026 alusta alkaen. Ilomantsin kunta pitää vähimmäisvaatimuksena sitä, että lakiin kirjataan riittävän pitkä siirtymäaika palvelujen järjestämiseksi. Kunta esittää siirtymäajaksi vähintään viiden vuoden aikaa. Ilomantsin kunta perustelee esitystään palvelujen muutoksiin ja kilpailutusprosesseihin käytettävissä olevien henkilöstöressurssien rajallisuudella ja mahdollisten muutosten merkittävyydellä kuntapalveluihin ja -talouteen. Mikäli muutoksella halutaan saavuttaa sille asetetut tavoitteet pitää sen toteuttamiseen varata riittävä aika.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Lakiesityksessä ehdotettu § 65 markkinakartoituksen velvoittamisesta yli 10 miljoonan euron hankinnoissa ei juuri muuta tilannetta nykyisestä, sillä markkinakartoitus on jo käytössä isoissa hankinnoissa. Mikäli markkinakartoituksen käyttöä halutaan edistää, pitäisi eurorajan olla matalampi.

Voimassa oleva hankintalaki antaa mahdollisuuden hankinnan osiin jakamiseen, joskin lakiehdotuksessa esitetty pykälä 75 on aiempaa velvoittavampi. Esitys kannustaa aiempaa vahvemmin harkitsemaan hankintojen osiin jakamista ja on tältä osin hyvä.

Hankinnan kuvauksen lisääminen §:ään 124 ei takaa valmistelun huolellisuutta, mutta voi edesauttaa sitä. 125 §:ään esitetty hankintamenettelyn keskeyttäminen sisältää riskin hankintayksiköiden hallinnollisen työmäärän kasvusta, sillä yhden tarjouksen saaminen kilpailutilanteessa voi johtua markkinatilanteesta ja -tarjonnasta. Todettava on, että muutoksella on yhteys §:ään 65, jonka mukaisella markkinakartoituksen tekemisellä hankintayksikkö välttää riskin uudelleen kilpailutusveloitteesta.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Esityksessä ehdotettu sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskeva vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen ja on myös vaikeasti toteutettavissa. Esitys rajoittaa kuntien mahdollisuuksia päättää toimintonsa järjestämisestä ja kohtelee eri kokoisia kuntia eriarvoisesti. Vaikutuksia pitäisi arvioida myös kuntakohtaisesti tai vähimmillään eri kuntatyypin kuntiin.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Esityksessä ehdotettu sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskeva vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen ja on myös vaikeasti toteutettavissa. Esitys rajoittaa kuntien mahdollisuuksia päättää toimintojensa järjestämisestä ja kohtelee eri kokoisia kuntia eriarvoisesti. Vaikutuksia pitäisi arvioida myös kuntakohtaisesti tai vähimmillään eri kuntatyyppin kuntiin.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimus aiheuttaisi toimivien yhtiöiden purkamisia ja / tai omistusten uudelleenjärjestämisä sekä toimivien palvelujenhankintamallien purkautumisen. Palvelujen järjestäminen edellyttäisi uusien kuntayhtymien, vastuukuntamallien tai kilpailutusten järjestämistä. Haasteita toisivat osaaajapula ja markkinatilanne.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Ilomantsin kunta katsoo, että asian jatkovalmistelussa tulee tarkastella erilaisia vaihtoehtoja. Tätä ei ole tehty nyt lausunnolla olevassa esityksessä, vaan hallitusohjelmaan on kirjattu ainoastaan vaadittu omistusosuus. Omistusoikeusvaatimusta ei ole perusteltu hallitusohjelmassa. Erityisen ongelmallinen omistusosuusvaatimus tulee olemaan jätehuollon järjestämisessä. Jätteiden käsittely ja kierrätys ovat menossa nykyistä suurempiin yksiköihin pääosin EU:n velvoittamana.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Ilomantsin kunta ei tue esitystä rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopumisesta. Rikosrekisteriotteen toimittaminen osana hankintamenettelyä ei ole hankintayksikön hallinnollista taakkaa olennaisesti lisäävä tekijä, mutta on palvelun hankkijan kannalta hankinnan turvallisuutta ja laatua turvaava toimenpide.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemysenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Kontturi Minna
Ilomantsin kunta - Kunnanhallitus